بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء وسيد المرسلين، أما بعد:

﴿ تکفیر کبائر ﴾

۩ **عَن عُثمان بنِ عَفَّان قال: قالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: « مَنْ تَوَضَّأ فَأحْسَنَ الْوُضُوءَ، خَرَجَتْ خَطايَاهُ مِنْ جَسَدِه، حَتَّي تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أظْفَارِه ».**

وفي رواية: أَنَّ عُثمانَ تَوَضَّأَ ، ثُمَّ قَالَ: رأيتُ رَسولَ اللهِ ﷺ تَوَضَّأ مِثْلَ وُضُوئِي هذا، ثُمَّ قَال: « مَنْ تَوَضَّأ هكَذَا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ، وَكانَتْ صَلاتُهُ وَمَشْيُهُ إلَى الْمَسْجِدِ نَافِلَةً ».

❋ **تخریج:** مسلم در (كتاب الطهارة، باب فضل الوضوء والصلاة عقبه، حديث شماره ۲۲۹).

❋ **ترجمه:** از عثمان بن عفان رضی الله عنه روایت است که، رسول الله ﷺ فرمود: « کسی که وضوی کامل بگیرد گناهانش از بدنش خارج می‌شود تا جایی که از زیر ناخنهایش خارج می‌گردد ».

در روایتی چنین آمده که: عثمان بن عفان رضی الله عنه وضو گرفته و گفت: من رسول الله ﷺ را دیدم که همانند وضویم، وضو گرفته و فرمود: « کسی که اینگونه وضو بگیرد، گناهان گذشته‌اش آمرزیده می‌شود و نماز و رفتن او به مسجد، برایش اضافه و سنت به حساب می رود ».

۩ **وفي رواية: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقول: « مَا مِنْ إمْرِىءٍ يَتَوَضَّأ فَيُحْسِنُ وُضُوءَه، إلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَينَه وَبَينَ الصَّلاةِ الْأخْرَى حَتَّى يُصَلِّيَهَا ».**

❋ **تخریج:** نسائی در (كتاب الطهارة، باب ثواب من توضأ كما أمر، حديث شماره ۱۴۶) و ابن‌خزیمه ۴/۱ ، حدیث شماره ۲ . امام منذری گوید: اسناد این روایت بر اساس شرط بخاری و مسلم صحیح است .

❋ **ترجمه:** در روایتی چنین آمده که: از رسول الله ﷺ شنیدم فرمود: « فردی نیست که وضوی کامل بگیرد، مگر اینکه آنچه بین این وضو و نماز دیگری تا آن را به جا بیاورد برای او بخشیده می‌شود ».

۩ **وَرَواه ابنُ مَاجَه أيضاً بِاختِصار، وَزَاد فِي آخِرِه وَقَالَ رَسولُ اللهِ ﷺ : « وَلا يَغْتَرَّ أحَدٌ ».**

❋ **تخریج:** ابن‌ماجه در (كتاب الطهارة وسننها، باب ثواب الطهور، حديث شماره ۲۸۵). امام آلبانی گوید: اسناد این روایت بر اساس شرط بخاری و مسلم صحیح است، ولی با این لفظ در سنن ابن‌ماجه آمده: «لا تغتروا»: «فریب نخورید» ...

❊ **ترجمه:** ابن‌ماجه نیز به طور مختصر با این زیادی در آخر حدیثش روایت کرده که: رسول الله‌ﷺ فرمود: « ویکی از شما فریب نخورد ».

فریب نخورد؛ یعنی تصور نکند گناهان کبیره به وسیله‌ی وضو بخشیده می‌شود یا با تکرار و اصرار بر گناه صغیره فکر کند مورد بخشش قرار خواهد گرفت. (فتح الباری: ۴۲۶/۵).

۩ **وَفِي لَفظٍ لِلنَّسَائِي قال: « مَنْ أَتَمَّ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى فَالصَّلَوَاتُ الخَمسُ كَفَّارَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ ».**

❊ تخریج نسائی در (کتاب الطهارة، باب ثواب من توضأ کما أمر، حدیث شماره ۱۴۵).

❊ **ترجمه:** نزد نسائی در روایتی چنین آمده که: رسول الله‌ﷺ فرمود: « کسی که وضویش را طبق دستور الله کامل کند، نمازهای پنج‌گانه کفاره‌ی گناهان بین هر نماز می‌باشند ».

❊ **توضیح:** بعضی از علماء گفته‌اند: مقصود از آمرزیده شدن، آمرزش گناهان صغیره غیر از گناهان کبیره است همان‌طور که در حدیث آمده: « الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مُكَفِّرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتُنِبَتِ الْكَبَائِرَ» : « نمازهای پنجگانه، جمعه تا جمعه، رمضان تا رمضان سبب بخشش و کفاره گناهانی که در میان آنها واقع می‌شوند، می‌گردند به شرطی که از گناهان کبیره اجتناب و دوری شود ».

بعضی دیگر از علماء گفته‌اند: گناهان کبیره نیز آمرزیده می‌شود، و به این حدیث استدلال کرده‌اند که رسول الله ﷺ می‌فرماید: « أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ هَلْ يَبْقَى مِنْ دَرَنِهِ شَيْءٌ ». قَالُوا لاَ يَبْقَى مِنْ دَرَنِهِ شَيْءٌ. قَالَ « فَذَلِكَ مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِنَّ الْخَطَايَا » : « بگویید که اگر بر دَرِ خانه‌ی یکی از شما جویی باشد و وی روزانه پنج بار در آن غسل کند، آیا از چرکهایش چیزی می‌ماند؟ گفتند: از چرکهایش چیزی نمی‌ماند. فرمود: پس این مثال نمازهای پنج وقت است که خداوند بوسیله‌ی آن گناهان را محو می نماید »؛ پس در نتیجه انسان با طاعت و عبادت از تمامی گناهان پاک می‌شود.

گویم (جوهری): استدلال به این حدیث بر اینکه گناهان کبیره با طاعت و عبادت بخشیده می‌شود نادرست است، زیرا اگر آن گناه کبیره در حق انسان دیگری باشد تا وقتی که آن شخص او را نبخشد آن گناه آمرزیده نمی‌شود همان‌طور که در حدیث آمده که رسول الله ﷺ فرموده‌اند: « آیا می‌دانید مفلس چه کسی است؟ گفتند: مفلس در میان ما کسی است که پول و کالایی نداشته باشد. فرمود: مفلس در میان امت من کسی است که در روز قیامت با نماز و روزه و زکات می‌آید در حالی که این را دشنام داده و این را به زنا متهم کرده و مال این را خورده و خون این را ریخته و این را زده است، به این از نیکی‌ها و

حسناتش داده می‌شود و به این هم از نیکی‌ها و حسناتش داده می‌شود. اگر نیکی‌هایش قبل از تمام شدن آنچه که بر گردن اوست، تمام شود از گناهان طلب‌کاران بر دوش او گذاشته می‌شود و پس از آن در آتش جهنم انداخته می‌شود »، پس با ادای نمازهای فرض، کسی که مرتکب چنین گناهانی شده باشد آثار گناهانش پاک نمی‌شود، به همین علت رسول الله ﷺ می‌فرماید: « نمازهای پنجگانه، جمعه تا جمعه، رمضان تا رمضان سبب بخشش و کفاره گناهانی که در میان آنها واقع می‌شوند، می‌گردند به شرطی که از گناهان کبیره اجتناب و دوری شود » و این حدیث تأیید مفهوم صحیح از این آیه است: ﴿ إِن تَجۡتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنۡهَوۡنَ عَنۡهُ نُكَفِّرۡ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ وَنُدۡخِلۡكُم مُّدۡخَلاً كَرِيمًا ﴾ (نساء: ۳۱) : «هرگاه شما از گناهان کبیره‌ای که از آن نهی شده‌اید بپرهیزید گناهان (صغیره) شما را می‌بخشیم و شما را در جایگاه خوبی (بهشت) وارد می‌کنیم».

امام ابن عبدالبَّر در التمهید ۴۸/۴-۴۹ در شرح این آیه می‌گوید: (گناهان صغیره‌ی شما با نماز و روزه و حج و ادای فرائض و اعمال نیک آمرزیده می‌شود و اگر از گناهان کبیره دوری نکنید و از آنها توبه نشود برای شما آمرزش گناهان صغیره سودی ندارد در حالی که گناهانی انجام می‌دهید که هلاک کننده است و عذاب سنگینی دارد، والله اعلم!

همه‌ی اینها نیز قبل از مرگ است که اگر صاحب گناه کبیره (بدون توبه) بمیرد حکم وی دست الله است که اگر بخواهد او را بیامرزد و یا او را عذاب دهد و اگر او را عذاب دهد به اندازه‌ی جرمش است و اگر او را بیامرزد الله بخشنده و آمرزنده‌ی گناهان است؛ ولی اگر قبل از وفاتش توبه کند و قبل از آخرین لحظات زندگی‌اش در حالی که روحش گرفته می‌شود پشیمان شود و بر عدم رجوع به آن گناه عزم کند و طلب استغفار کند و به الله پناه ببرد او مثل کسی می‌شود که گناهی انجام نداده است).

پس گناهان صغیره هستند که با طاعت و عبادت آمرزیده می‌شوند و اگر گناهان کبیره نیز آمرزیده می‌شدند هیچ وقت الله ما را به توبه کردن از آنها فرا نمی‌خواند همان‌طور که می‌فرماید: ﴿ وَتُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴾ (نور: ۳۱) :« ای مؤمنان! همگی به سوی الله توبه کنید تا رستگار شوید ».

امام ابن عبدالبَّر در التمهید ۴۵/۴ می‌گوید: (علمای اسلام اجماع کرده‌اند بر اینکه توبه کردن از گناه بر شخص گناهکار فرض است و کارهای فرض بدون قصد و نیت صورت نمی‌گیرد و همچنین عزم بر عدم رجوع به آن گناه، و غیر ممکن است که گناهانش آمرزیده شوند در حالی که نماز بخواند و گناهان کبیره‌اش را به یاد ندارد و از انجام آنها پشیمان نیست و رسول الله ﷺ می‌فرماید: « النَّدَمُ تَوْبَةٌ » : « پشیمانی [از انجام گناه] توبه است » و می‌فرماید: « نمازهای پنجگانه، جمعه تا جمعه، رمضان تا رمضان سبب بخشش و کفاره گناهانی که در میان آنها واقع می‌شوند، می‌گردند به شرطی که از گناهان کبیره اجتناب و دوری شود »).

در حدیثی نزد امام احمد در مسندش ۴۴۹/۱، حدیث شماره ۴۲۹۰ از عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُود ﷺ روایت است که می‌گوید: « مردی نزد رسول الله ﷺ آمد و گفت: ای نَبِيَّ اللَّه من زنی را در باغی گیر آوردم و با او هر کاری بجز جماع انجام دادم، او را بوسیدم و در آغوش گرفتم و غیر از اینها کار دیگری نکردم، پس هر کاری یا عقوبتی دوست داشتی بر من انجام بده! و رسول الله ﷺ در پاسخ وی چیزی نگفت و آن مرد رفت؛ عمر ﷺ گفت: اگر این کارش را می‌پوشید الله گناهش را ستر کرده و پوشانده بود! آنگاه رسوب الله ﷺ به آن شخص خیره شد و فرمود: او را نزد من بیاورید و این آیه را برایش تلاوت کرد: ﴿ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيۡلِۚ إِنَّ ٱلۡحَسَنَٰتِ يُذۡهِبۡنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ ذَٰلِكَ ذِكۡرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴾ (هود: ۱۱۴): (در دو طرف روز و ساعاتی از شب، نماز را بر پادار، بی شک نیکی‌ها بدی‌ها را از بین می‌برند، این پندی برای پند پذیران است)؛ معاذ بن جبل ﷺ گفت: ای نَبِيَّ اللَّه این فقط برای این شخص است یا برای همه‌ی مردم؟ رسول الله ﷺ فرمود: برای همه‌ی مردم ».

با توجه به این حدیث این فرد وقتی آن گناه را انجام داده و توبه‌کنان و با پشیمانی نزد رسول الله ﷺ آمده بود، رسول‌الله ﷺ او را توصیه کرد تا اینکه کارهای نیک بسیاری از جمله نماز شب را انجام دهد، و اگر گناه آن شخص با نمازهای فرض آمرزیده می‌شد دیگر نیازی به دیگر عبادت‌ها نبود، پس احادیثی که در آن به بخشش گناهان با عبادت‌ها و طاعت‌های متفاوت آمده است به گناهان صغیره مُقید می‌شود همان‌طور که رسول‌الله ﷺ می‌فرماید: « نمازهای پنجگانه، جمعه تا جمعه، رمضان تا رمضان سبب بخشش و کفاره گناهانی که در میان آنها واقع می‌شوند، می‌گردند به شرطی که از گناهان کبیره اجتناب و دوری شود ».

این را هم باید بدانیم که بعد از توبه کردن از گناه ما نیاز به حسنات زیادی داریم تا جایگزین آن گناه شود، همان‌طور که رسول‌الله ﷺ به آن شخص توصیه کرد و کمّیّت و کیفیّت عبادت در بخشش گناه نقش دارند و به توصیه‌ی رسول الله ﷺ نباید هیچ‌وقت فریب اعمال نیک‌مان بخوریم.

شاید بعد از این بحث سؤالی برای ما پیش بیاید و آن هم اینکه آن شخصی که ۱۰۰ نفر را کشته بود و از حقوق آن انسان‌ها بر گردنش بود چگونه خداوند متعال او را بخشید؟

جواب: همان‌طور که در قصه‌ی این شخص آمده وی از گناهانش پشیمان بوده و دنبال راه حلی برای کفاره‌ی آنها می‌گشت، و این شخص با این توبه‌ی خالصانه‌اش حسنات فروانی دستگیرش می‌شود همان‌طور که الله ﷻ در سوره‌ی فرقان آیه‌ی ۷۰ بعد از تهدیدی که به گناهکاران می‌کند می‌فرماید: ﴿ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلاً صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمۡ حَسَنَٰتٍۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴾ : « مگر کسی که توبه کند و ایمان آورد و عمل صالح انجام دهد، پس اینانند که

الله بدی‌هایشان را به نیکی‌ها تبدیل می‌کند، و الله آمرزنده و مهربان است »، پس با این همه حسنات اگر آن اشخاص که کشته شده‌اند حق خود را بگیرند شاید آن شخص همچنان اعمال نیک داشته باشد که با آنها وارد بهشت شود و از عذاب جهنم نجات یابد. والله أعلم.